RELEVANȚA MAJORĂ A PRINCIPIULUI PRECAUȚIEI ÎN IMPLEMENTAREA EFICIENTĂ A MECANISMULUI DE EVALUARE A BIODIVERSITĂȚII

THE MAJOR RELEVANCE OF THE PRECAUTIONARY PRINCIPLE IN THE EFFICIENT IMPLEMENTATION OF THE BIODIVERSITY ASSESSMENT MECHANISM

CZU: 349.6:574.1 **DOI:** https://doi.org/10.59295/ssdoed2024.41

Irina PUNGA[1]

ABSTRACT. *In light of unprecedented threats to biodiversity posed by human activities in the contemporary era, it is imperative to adopt effective and sustainable measures to protect biological diversity. Among these measures, the implementation of efficient biodiversity assessment mechanisms plays a crucial role in identifying and mitigating the negative impact of climate change, massive deforestation, and loss of natural habitats.*

This article proposes an analysis of the exceptional importance of the precautionary principle in the context of effectively implementing biodiversity assessment mechanisms. We will explore the theoretical foundations of this principle, emphasizing its justifications in the face of associated risks and uncertainties. Understanding and appropriately applying the precautionary principle can be an essential tool in our efforts to efficiently implement biodiversity assessment mechanisms and ensure biodiversity protection, promoting sustainable management of natural resources.

Keywords: *precautionary principle, biodiversity, environmental protection, biodiversity assessment mechanism, sustenability*

REZUMAT. *În lumina amenințărilor fără precedent la adresa biodiversității, generate de activitățile umane în era contemporană, este imperativ să adoptăm măsuri eficiente și sustenabile pentru protejarea diversității biologice. Printre aceste măsuri, implementarea unor mecanisme de evaluare a biodiversității joacă un rol crucial în identificarea și contracararea impactului negativ al schimbărilor climatice, defrișărilor masive și pierderii habitatelor naturale.*

Acest articol propune o analiză a importanței deosebite a principiului precauției în contextul implementării eficiente a mecanismului de evaluare a biodiversității. Vom explora bazele teoretice ale acestui principiu, subliniind justificările sale în fața riscurilor și incertitudinilor asociate. Înțelegerea și aplicarea adecvată a principiului precauției pot constitui un instrument esențial în eforturile noastre de a aplica eficient mecanismul de evaluare a biodiversității și de a asigura protecția biodiversității, promovând o gestionare sustenabilă a resurselor naturale.

Cuvinte-cheie: *principiul precauției, biodiversitate, protecția mediului, mecanismul de evaluare a biodiversității, sustenabilitate.*

[1] Irina PUNGA, Doctorand Universitate de Stat a Republicii Moldova, e-mail: iri.punga@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-6004-9338

Introducere

Biodiversitatea, reprezentând varietatea vieții pe Pământ în toate formele ei, de la microorganisme la plante și animale, constituie un element esențial al echilibrului ecologic și al sustenabilității globale. Ecosistemele Pământului și serviciile pe care le furnizează, cum ar fi hrana, apa curată, reglarea bolilor, reglarea climatică, împlinirea spirituală și bucuria estetică, reprezintă o dependență totală pentru oameni. Acestea furnizează direct alimente, medicamente, combustibil și materiale de construcție. Totodată, susțin servicii ale ecosistemului, precum polenizarea culturilor, fertilitatea solului, ciclul de nutrienți și controlul inundațiilor. Ecosistemele oferă beneficii estetice, spirituale și recreative, contribuind în mod esențial la securitatea umană, reziliența, sănătatea, relațiile sociale, și libertatea de alegeri și acțiune[1].

Cu toate acestea, în epoca contemporană, diversitatea biologică se confruntă cu amenințări fără precedent, în special ca urmare a activităților umane extinse și intensive. Schimbările climatice, defrișările masive, poluarea și pierderea habitatelor naturale sunt doar câteva exemple ale presiunilor antropice care pun în pericol diversitatea biologică și funcționarea ecosistemelor.

Potrivit studiului ”*Turning the Tide on Biodiversity Loss: Critically Exploring the Potential of a Circular Economy for a Nature-Positive Future*”[2], actuala diminuare a diversității biologice, care include declinul mai multor componente precum genetica, speciile și ecosistemele, s-a extins într-o măsură atât de semnificativă încât necesită recunoașterea ca o amenințare sistemică pentru supraviețuirea umană în perspectiva viitoare. Această problemă este conturată ca una dintre cele trei provocări majore în cadrul crizei planetare, alături de schimbările climatice și poluare. Extracția excesivă a resurselor naturale este responsabilă pentru 90% din pierderea biodiversității și se preconizează că se va dubla până în 2060. Starea curentă a reducerii biodiversității la nivel global a determinat comunitatea științifică să tragă concluzia că ne confruntăm cu cea de-a șasea extincție de masă[3].

Potrivit raportului global de evaluare al Platformei Interguvernamentale Știință-Politică privind Biodiversitatea și Serviciile Ecosistemelor (IPBES), se estimează că rata de dispariție a speciilor are loc cu până la o mie de ori mai mult decât ritmul natural, iar prognozele indică că peste un milion de specii vor dispărea în deceniul următor[4]. Mai mult ca atât, încă din anii 1970, consumul uman de resurse naturale depășea capacitatea regenerativă a Pământului într-un singur an. În prezent, necesităm echivalentul a 1,6 planete pentru a satisface cerințele noastre anuale impuse asupra mediului[5].

Drept urmare, este imperativ să acordăm o atenție deosebită evaluării impactului semnificativ generat de activitatea antropică asupra mediului. Aceasta nu este doar o necesitate, ci și o prioritate crucială pentru conservarea biodiversității. În lumina acestor provocări, aplicarea principiului precauției și adoptarea unor mecanisme de gestionare și protecție a biodiversității devine esențială pentru asigurarea unui viitor

durabil și echilibrat atât pentru ecosistemele noastre, cât și pentru supraviețuirea umană pe termen lung.

Rezultate și discuții

În istoria umanității, gestionarea corectă a semnalelor timpurii de avertizare privind amenințările la adresa biodiversității a reprezentat unul dintre cele mai complexe și delicate aspecte ale procesului decizional. De-a lungul timpului, abordarea adoptată în luarea deciziilor a reflectat adesea o tendință de a subestima sau ignora semnalele de avertizare, cu consecințe pe termen lung asupra mediului înconjurător și sănătății umane. În acest context, gestionarea incertitudinilor a devenit un factor esențial, iar justificarea amânării deciziilor prin aceasta a avut consecințe devastatoare.

Autorii lucrării "*Biodiversity and the Precautionary Principle: Risk, Uncertainty and Practice in Conservation and Sustainable Use*"[6] consideră că incertitudinile persistente și adesea intractabile legate de conservarea și gestionarea biodiversității, trebuie abordate prin prisma principiului precauției. Anume abordarea precaută aduce o schimbare în echilibrul procesului decizional, orientându-l către anticipare, monitorizare, prevenire și atenuare a amenințărilor potențiale aduse mediului.

Evoluția principiului precauției în contextul deciziilor și politicii internaționale privind mediul a constituit un proces dinamic și semnificativ, având un impact profund asupra abordărilor în gestionarea riscurilor ecologice. În anii 1970, primele semne ale Principiului Precauției au apărut sub forma conceptului german "*Vorsorgeprinzip*" sau principiul previziunii. Această abordare a fost adoptată inițial de guvernul suedez, marcând o preocupare crescândă pentru anticiparea și prevenirea posibilelor daune asupra mediului. Totuși, impactul global a devenit evident în 1992, când Conferința Națiunilor Unite privind Mediu și Dezvoltare de la Rio de Janeiro a produs Declarația de la Rio[7].

Principiul 15 al acestei declarații a introdus principiul precauției la nivel internațional, recunoscând necesitatea unei abordări proactive în fața incertitudinilor științifice. Afirmând că "*în situațiile în care există amenințări de daune grave sau ireversibile, lipsa certitudinii științifice deplină nu trebuie să fie folosită ca motiv pentru amânarea măsurilor rentabile de prevenire a degradării mediului*" acest principiu a devenit un ghid fundamental pentru luarea deciziilor.

În lucrarea ***"****Environmental Law Principles: From Political Slogans to Legal Rules 2e"[8]* autorul Sadeleer N. A subliniat importanța centrală a principiului precauției în contextul protecției mediului. El a evidențiat că acest principiu nu doar încurajează măsuri preventive, dar și reflectă recunoașterea riscului asociat cu așteptarea certitudinii absolute. În abordarea sa proactivă, principiul subliniază că este mai prudent să se prevină posibilele daune decât să se aștepte dovezi clare și complete.

Evoluția ulterioară a principiului precauției s-a manifestat în integrarea sa în diverse acorduri și convenții internaționale privind mediu. Acest principiu a influențat re-

glementările și strategiile globale pentru abordarea schimbărilor climatice, conservarea biodiversității și alte provocări ecologice majore. Astfel, principiul precauției a devenit nu doar un concept teoretic, ci și o normă esențială în luarea deciziilor la nivel global.

În domeniul conservării biodiversității și gestionării resurselor biologice, principiul precauției a câștigat o recunoaștere extinsă și a fost integrat în legislația și politicile la nivel internațional. Acest principiu este formalizat în preambulul Convenției privind Diversitatea Biologică (CDB) și a fost ulterior inclus în deciziile CDB și în activitățile conexe, acoperind o varietate de aspecte.

Principiul precauției, fundamental în gestionarea riscurilor asupra mediului, ocupă o poziție centrală în abordarea Directivei europene 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de floră și faună sălbatice (Directiva Habitate). Deși Directiva Habitate nu introduce în mod explicit principiul precauției, aceasta adoptă ferm o abordare precaută în ceea ce privește siturile naturale și speciile vulnerabile, reflectând angajamentul UE față de conservarea mediului și biodiversității[9].

Mai mult ca atât, principiul precauției reprezintă o filosofie a prevenirii, încurajând luarea de măsuri proactive în fața incertitudinilor științifice. Articolul 6, alin. (3) al Directivei Habitate consacră această filosofie prin instituirea mecanismului de evaluare adecvată pentru proiectele și planurile cu potențial impact semnificativ asupra siturilor Natura 2000.

Prin urmare, principiul precauției impune o abordare prudentă în fața amenințărilor la adresa biodiversității și a habitatelor naturale. Acest principiul este fundamentat pe convingerea că, în absența certitudinii științifice deplină, este mai sigur să se prevină daunele potențiale decât să se aștepte dovezi absolute. Principiul precauției ghidează statele membre ale Uniunii Europene în implementarea evaluării adecvate atunci când un proiect sau un plan poate afecta semnificativ un sit Natura 2000.

Evaluarea adecvată, ca procedură cheie în cadrul Directivei Habitate, constituie o componentă esențială a strategiei Uniunii Europene în gestionarea impactului asupra mediului și atingerea unui echilibru între nevoia de dezvoltare economică și protecția habitatelor și biodiversității. Acest mecanism complex implică o analiză amănunțită și comprehensivă a posibilelor consecințe negative ale proiectelor și planurilor, având ca scop identificarea și implementarea măsurilor preventive necesare. Principiul precauției devine astfel un catalizator esențial pentru luarea deciziilor responsabile în contextul evaluării adecvate.

Pentru a crea și institui mecanismul de "evaluare adecvată" la nivel național, statul a transpus prevederile art. 6 al Directivei Habitate în următoarele acte legislative naționale:

a) Legea nr. 94/2007 cu privire la rețeaua ecologică (Articolul 12^6 referitor la Evaluarea impactului noilor activități și facilități pe teritoriul rețelei Emerald)[10];

b) Legea nr. 86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului (Capitolul III^1 EVALUAREA BIODIVERSITĂȚII)[11];

c) Legea nr. 11/2017 privind evaluarea strategică de mediu (Articolul 8^5 referitor la Evaluarea biodiversității)[12].

Notăm, că în cadrul Directivei Habitate, termenii utilizați sunt cei de ”appropriate assessment” ce s-ar traduce ca „evaluare adecvată”, denumire care nu a fost preluată în legislația națională. Legiuitorul moldav a ales să intituleze mecanismul în cauză drept „evaluare a biodiversității”. În esență, indiferent de terminologia utilizată, scopul mecanismului rămâne esențialmente aceleași: evaluarea potențialului impact semnificativ al implementării unui document de politici și planificare și al activității planificate asupra siturilor Emerald.

Este de menționat faptul că prin adoptarea acestui mecanism, atât Uniunea Europeană cât și Republica Moldova manifestă o abordare angajată și sustenabilă în fața provocărilor legate de impactul asupra mediului. Integrarea principiului precauției în procesul decizional subliniază responsabilitatea și dorința de a proteja patrimoniul natural pentru generațiile viitoare. Această abordare reflectă angajamentul către o dezvoltare durabilă și echilibrată, în care protecția mediului este un element central al procesului de luare a deciziilor. Prin aceste acțiuni, Republica Moldova demonstrează nu doar respectul pentru biodiversitate și habitatele naturale, ci și responsabilitatea față de viitorul planetei și bunăstarea generațiilor care vor urma.

Concluzii

Fenomenul precum pierderea biodiversității nu cunoaște granițe, afectând întreaga planetă. Prin subestimarea consecințelor acțiunilor noastre, am fost martorii unei pierderi iraționale a resurselor naturale și a distrugerii habitatelor, contribuind astfel la un declin dramatic al numeroaselor specii și la modificări în lanț ale ecosistemelor. Această tendință de a amâna deciziile a generat repercusiuni nu doar în sfera ecologică, ci și în cea a politicii și reglementărilor globale și naționale.

Astfel, în contextul schimbărilor rapide ale lumii noastre contemporane, adoptarea unei abordări precaute în fața amenințărilor la adresa biodiversității nu mai reprezintă doar un concept, ci s-a transformat într-un element crucial în procesul decizional uman. Necesitatea unei abordări precaute în procesul decizional devine crucială pentru prevenirea și gestionarea acestor amenințări la nivel global. Principiul precauției furnizează cadrul necesar pentru luarea deciziilor informate și responsabile, în special în situațiile în care cunoștințele științifice sunt limitate sau incomplete.

În acest context, implementarea mecanismului de “evaluare a biodiversității” în legislația națională a Republicii Moldova reprezintă un pas semnificativ către responsabilizare și conservarea patrimoniului natural al țării. Acest mecanism nu este doar o formalitate legală, el devine o filosofie a prevenirii, încurajând măsuri proactive în fața incertitudinilor științifice. Această abordare proactivă demonstrează angajamentul țării față de conservarea mediului înconjurător în vederea construirii unui viitor durabil pentru generațiile următoare. Astfel, Republica Moldova se situează în

rândul țărilor care înțeleg importanța protejării biodiversității și recunosc nevoia de a acționa înainte ca amenințările să devină ireversibile.

Referințe bibliografice:

1. Millennium Ecosystem Assessment, 2005. Ecosystems and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC. https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf
2. Sophia Vlieger de Oliveira, Thor Lindskog ”Turning the Tide on Biodiversity Loss: Critically Exploring the Potential of a Circular Economy for a Nature-Positive Future” Circular Press, 2023. ISBN 978-87-94507-00-4.
3. Ceballos, G., Ehrlich, P. R., & Dirzo, R. ”Biological annihilation via the ongoing sixth mass extinction signaled by vertebrate population losses and declines. Proceedings of the national academy of sciences”,2017, 114(30), E6089-E6096.
4. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (editors): ”Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services”, 2019. IPBES secretariat, Bonn, Germany. 1148 pages. https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673
5. https://www.eeas.europa.eu/eeas/biodiversity-risk-were-part-problem-and-part-solution_en.
6. Biodiversity and the Precautionary Principle: Risk, Uncertainty and Practice in Conservation and Sustainable Use. Iran: Taylor & Francis, 2012. ISBN 9781136571008.
7. Declaraţia de la Rio cu privire la mediu şi dezvoltare https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_CONF.151_26_Vol.I_Declaration.pdf.
8. Sadeleer, Nicolas de. Environmental Law Principles: From Political Slogans to Legal Rules 2e. Regatul Unit: Oxford University Press, USA, 2020.p.540. ISBN:9780191879890, 0191879894.
9. Directiva nr. 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 206 din 22 iulie 1992.
10. Legea nr.94/2007 cu privire la rețeaua ecologică. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 90–93, art.395. În vigoare din 29.06.2008.
11. Legea nr.86/2014 privind evaluarea impactului asupra mediului. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 174-177 art. 393. În vigoare din 04.01.2015.
12. Legea nr.11/2017 privind evaluarea strategică de mediu. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 109-118 art. 155. În vigoare din 07.04.2018.